

Interview met PBL-onderzoeker David Hamers

De Stadsrand van Assen.

(foto: Nationale Beeldbank, Metauw)

Staat van de stadsrand

David Hamers, senior onderzoeker bij het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en lector Stad en Land aan de Design Academy te Eindhoven, onderzoekt al jaren het fenomeen stadsrand. Stadswerk magazine legde hem enkele vragen voor.

randzone ten koste van ruimte voor natuur en vooral landbouw.

Voor de periode na 2003 beschik ik niet over cijfers, maar veldonderzoek en kaartanalyse lijken een voortzetting van de beschreven tendens te laten zien. De crisis in de bouw gaat echter ongetwijfeld ook consequenties hebben - voor zover die nu al niet zichtbaar zijn - voor de dynamiek in de stadsrandzone. Veel gemeenten en projectontwikkelaars hebben de uitvoering van plannen uitgesteld of zelfs geschrapt. Op langere termijn hangt de ontwikkeling van de stadsrandzone deels af van de keuzen van gemeenten voor in- dan wel uitbreiding. Mijn inschatting is dat de druk op de stadsrandzone relatief hoog zal blijven, maar dat deze in absolute zin wel zal dalen ten opzichte van het verleden. Overigens kunnen de verschillen tussen regio's groot zijn.

Wat is de invloed van rijksbeleid op de stadsranden?

Het Rijk kiest er momenteel voor het ruimtelijk beleid voor een groot deel te decentraliseren:

Is de ruimtedruk op stadsranden de laatste jaren toegenomen of afgenomen?

De veranderingen in het ruimtegebruik in de stadsrandzone zijn relatief groot - dat wil zeggen, in vergelijking met het bestaand stedelijk gebied en het buitengebied. Het Planbureau voor de Leefomgeving heeft kwantitatief onderzoek gedaan naar de dynamiek in de periode 1996-2003. De groei van de ruimte voor wonen was in de stadsrandzone per vierkante kilometer ruim

vijf keer zo groot als in het stedelijk gebied en bijna veertien keer zo groot als in het buitengebied. Voor werken was de toename van het aantal hectaren respectievelijk ruim acht en bijna twaalf keer zo groot. Ook het oppervlak recreatie nam in de stadsrandzone fors toe: per vierkante kilometer bijna zes en half keer zoveel als in het buitengebied, terwijl het recreatieoppervlak binnen de steden kromp. De stijgende ruimte-vraag voor stedelijke functies gaat in de stads-

Leestips

Voor wie verder wil lezen over de stadsrand, beveelt David Hamers de volgende titels aan:

- Planbureau voor de Leefomgeving (2011). Nederland in 2040: een land van regio's. Ruimtelijke verkenningen 2011. Den Haag/Bilthoven: Planbureau voor de Leefomgeving.
- Planbureau voor de Leefomgeving (2010). De staat van de ruimte 2010. Deerschikking van stedelijk Nederland, Den Haag/Bilthoven: Planbureau voor de Leefomgeving.
- Hamers, D., K. Nabielek, M. Piek en N. Sorel (2009). Verstedelijking in de stadsrandzone. Een verkenning van de ruimtelijke opgave, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.
- Lola landscape architects (2011), Stadsrandenatlas van de zuidvleugel, Den Haag/Rotterdam: Lola/Provincie Zuid-Holland.
- Suurenbroek, F. (2007), (On)begrensd land. De transformatie van de stadsrand van Haarlem, Bussum: Thoth.
- Hamers, D. (2006), Niemandslaan, Rotterdam: Lemniscaat.

gemeenten en provincies krijgen meer zeggenschap. Daarnaast is liberalisering een belangrijke doelstelling: de markt moet meer ruimte krijgen voor ontwikkeling. Niettemin heeft het Rijk zelf nog steeds nationale doelstellingen die het voor een belangrijk deel in de stedelijke regio's zal moeten realiseren, waaronder het stimuleren van de economie en het verbeteren van de bereikbaarheid. In de stadsrandzone komen de ambities van diverse bestuurslagen en de markt bijeen. Daarbij spelen verschillende schaalniveaus een rol, waardoor al snel verscheidene spelers aan tafel zitten. Hun ambities kunnen elkaar versterken, maar evengoed in de weg zitten. Zo kan een gemeente bij een snelwegafrit ruimte willen bieden aan ontwikkelaars, terwijl de provincie daar een fraai regionaal landschap wil beschermen en het Rijk de doorstroming van het verkeer op het rijkswegennet wil stimuleren - doelstellingen die niet eenvoudig zijn te combineren. Hoe de terugtrekking van het Rijk op ruimtelijk terrein uitpakt in de stadsrandzone is afhankelijk van de invulling van de lagere overheden van hun nieuw verworven taken en de wijze waarop zij allianties zullen vormen (onderling en met de markt) om met de nodige kennis van zaken en daadkracht de nieuwe opgaven tegemoet te treden.

In hoeverre staat het planningstelsel een goede inrichting van stadsranden in de weg?

Het planningstelsel als zodanig staat een goede inrichting mijns inziens niet in de weg. De vraag is hoe betrokken partijen hun (nieuwe) rollen in de komende periode gaan invullen. Tot nog toe bestonden in de stadsrandzone veel spanningen tussen de belangen van sectorale beleidsterreinen. In veel stadsrandzones zie je bijvoorbeeld

een spanning tussen de bereikbaarheid van de stad en de bereikbaarheid van het recreatieve groen rondom de stad: veel snelwegen liggen niet meer zoals vroeger op afstand van het stedelijk gebied maar maken daarvan onderdeel uit en vormen in de stadsrandzone forse barrières voor stedelingen die de natuur in willen. Daarnaast zijn er verbeteringen nodig met betrekking tot de planning van bedrijventerreinen en kantoren. Investerings in de nieuwe terreinen in de stadsrandzone (met als argument vaak de goede bereikbaarheid, lage grondprijzen, uitbreidingsmogelijkheden en een mooie uitstraling) zijn ten koste gegaan van bestaande terreinen, die nu als rotte kiezen in het nieuwe opgepoetste gebit staan. De kosten voor renovatie en sanering daarvan zijn vooruitgeschoven, maar zullen alsnog moeten worden gemaakt. De leegstand van verouderde (overigens vaak nog niet eens zo heel oude) kantoorloftoren vormt ook een hoofdpijndossier: er zal moeten worden afgewaardeerd en daarnaast zal het een grote opgave zijn om te zoeken naar nieuwe bestemmingen. De veerkracht die vanouds een kwaliteit is van de stadsrandzone zal op dit punt stevig worden getest.

David Hamers: 'Beleidsmakers zullen meer oog moeten hebben voor kwaliteit in de stadsrand.'

Wat zou een goede strategie voor stadsranden zijn voor de komende jaren?

Een goede strategie vergt ten eerste een ruimtelijke visie op verstedelijking op lange termijn en op een schaal die de gemeentegrenzen overschrijdt. Is het

denken in termen van de vertrouwde compacte stad nog wel geschikt om de grillige stedelijke contouren van vandaag te begrijpen? De voormalige periferie ligt in veel gevallen allang niet meer aan de rand van de stad, maar eerder centraal in de stedelijke regio. Neem die plekken serieus: beschouw ze niet alleen als gebieden waar we naartoe schuiven wat we in de binnenstad niet willen zien, maar plan en ontwerp ze als volwaardig onderdeel van de nieuwe regionale stad. Dat betekent dat beleidsmakers niet alleen moeten denken in cijfers, maar meer oog zullen moeten hebben voor kwaliteit. Het betekent ook dat zij nog meer dan nu over de grenzen tussen sectorale terreinen heen zullen moeten kijken en bovendien de afstemming en samenwerking tussen gemeenten zullen moeten intensiveren. Daarbij is, ten tweede, maatwerk nodig. De ruimtelijke en economische ontwikkelingen zullen regionaal verschillen, van groei tot krimp en in veel regio's met grote onzekerheid over welke kant het uit zal gaan. One-size-fits-all-beleid werkt daardoor niet. Maatwerk betekent overigens niet dat het Rijk zich afzijdig zou moeten houden. Zoals ik al zei, liggen belangrijke rijksbelangen in de stedelijke regio's, waardoor de nationale overheid daar een relevante speler zal blijven. Naast beleid kan dat overigens ook in de vorm van een goede kennisinfrastructuur waarmee het Rijk de regio's kan helpen de complexe opgaven aan te pakken. <<